

MARKÉTA KLUKOVÁ

LIDWOORDEN OP Z'N TSJECHISCH:
PROBLEMATISCH LIDWOORDGEBRUIK VAN VOLWASSEN
TSJECHISCHE LEERDERS NEDERLANDS*

Abstract. Deze bijdrage analyseert het gebruik van het lidwoord in het Nederlands door volwassen Tsjechische leerders. Aangezien het Nederlands de categorie lidwoorden bezit en Tsjechisch, zoals de meeste Slavische talen met uitzondering van Bulgaars en Macedonisch, niet, is het verwerven van dit grammaticale fenomeen zeer problematisch. Doel van deze bijdrage is om de belangrijkste problemen te definiëren die bij de verwerving van lidwoordgebruik in het Nederlands door Tsjechische leerders opduiken. De bijdrage geeft eerst kort recent onderzoek weer naar de tweede taalverwerving van lidwoorden op basis van de mentale en behavioristische dichotomie. Voorts wordt het lidwoordgebruik in het Nederlands beschreven en de manier om dergelijke problemen in het Tsjechisch uit te drukken. Bepaalde kenmerken van lidwoorden, zoals bepaaldheid, specificiteit en grammaticaal geslacht worden bediscussieerd. Tenslotte wordt een foutenanalyse uitgevoerd om de grootste struikelblokken van het lidwoordgebruik in het Nederlands door volwassen Tsjechische leerders te bepalen.

Trefwoorden: lidwoord; bepaaldheid; specificiteit; grammaticaal geslacht; Nederlands; Tsjechisch; transfer; foutenanalyse.

1. INLEIDING

De categorie lidwoorden doorkruist veel aspecten van de taal. Lidwoorden markeren onder meer morfosyntactische, semantische en pragmatische

---

Mgr. MARKÉTA KLUKOVÁ is assistente-in-opleiding bij het Instituut voor Neerlandistiek van de Palacký Universiteit in Olomouc en is daarnaast werkzaam bij de Regionale Service Organisatie van de Nederlandse ambassade te Praag; correspondentie-adres: Katedra nederlandistiky FF, Univerzita Palackého, Křížkovského 10, 771 80 Olomouc, Tsjechië; e-mail: marketa.klukova@gmail.com

* Deze bijdrage kwam tot stand dankzij de ondersteuning verleend voor specifiek universitair onderzoek in 2016 aan Univerzita Palackého te Olomouc verleend door het Ministerie van Onderwijs, Jeugd- en Sportzaken van de Tsjechische Republiek in het kader van de uitvoering van project IGA_FF_2016_029 *Akademický úvod do nizozemské filologie se zaměřením na lingvistiku*.

eigenschappen van woorden en behoren tot de bouwstenen van de Nederlandse zin. Terwijl dit grammaticale verschijnsel elementair is voor het correcte gebruik van de taal, vallen lidwoorden onder de meest problematische elementen in de T2- en VT-verwerving (Wethlij 1999; Cornips & Hulk 2008; Pimingsdorfer 2010). Dit artikel houdt zich bezig met het lidwoordgebruik van volwassen Tsjechische leerders Nederlands. Ten eerste wordt een theoretische basis gelegd met betrekking tot het onderzoek naar verwerving van lidwoorden in het algemeen. Ten tweede komt het lidwoordgebruik in het Nederlands en het Tsjechisch aan bod. Vervolgens wordt een foutenanalyse uitgevoerd op basis van een corpus van schriftelijke taaluitingen van eerstejaars leerders Nederlands. Ten slotte worden hieraan conclusies verbonden door de uitkomsten van de analyse te evalueren.

2. ONDERZOEK NAAR VERWERVING VAN LIDWOORDGEBRUIK

De verwerving van lidwoordgebruik trekt veel aandacht van toegepaste taalwetenschappers. Het gaat om een complex grammaticaal fenomeen dat tijdens het verwervingsproces vaak een struikelblok vormt. Deze moeilijkheden ondergaan niet alleen T2-leerders, maar ook moedertaalsprekers (Rozendaal & Baker 2006 en 2008). In vergelijking met andere taalstructuren duurt de verwerving van lidwoorden door T1-sprekers langer. Rozendaal en Baker (2006 en 2008) hebben aangetoond dat kinderen in de beginfase van de T1-verwerving lidwoorden volkomen weglaten, waarbij de mate en de periode waarin dit gebeurt, verschillen. Het verwervingsproces van lidwoorden begint al rond twee jaar, maar het kan tot acht jaar duren voordat de vorm en functie van deze categorie volledig verworven is (Rozendaal & Baker 2008, 93).

Voor T2-leerders is de verwerving van lidwoorden nog problematischer, aangezien lidwoorden in de meeste gevallen accentloos zijn en dus moeilijk herkenbaar voor de T2-leerder (Wethlij 1999). Er is veel cross-linguïstisch onderzoek uitgevoerd naar het lidwoordgebruik van T2-leerders (Sleeman 2004; Guella, Deprez & Sleeman 2008; Ionin, Zubizarreta & Philippov 2009). Sleeman (2004) richtte zich op bepaaldheid en specificiteit bij lidwoorden in een T2 (cf. Ionin, Ko & Wexler 2004), waarbij zij Nederlandse en Japanse leerders van het Frans onderzocht. Guella et al. (2008) bestudeerden het lidwoordgebruik van Nederlandse leerders van het Arabisch. Nederlandse taalwetenschappers deden ook onderzoek naar het grammaticaal geslacht (Blom, Polišínská & Weerman 2008; Cornips & Hulk 2008; Polišínská 2010).

In het kader van deze bijdrage wordt een kort overzicht gegeven van twee belangrijke stromingen binnen het onderzoek naar de T2-verwerving van lidwoorden die tevens aan de fundamentele dichotomie van het onderzoek naar T2-verwerving beantwoorden, namelijk de mentalistische en behavioristische benadering.

2.1 *Mentalistische theorieën*

De mentalistische benadering verdedigt de creatieve wijze van het leren van een taal. Mentalistische theorieën berusten op het generativisme dat ervan uitgaat dat tijdens de T2-verwerving een beroep wordt gedaan op de *Universal Grammar* (UG) van Chomsky (zie Ellis 2008).

Tot de meer invloedrijke mentalistische studies behoort het onderzoek van Ionin (2003) dat gebaseerd is op de zogenaamde *Article Choice Parameter*. Deze parameter wordt volgens Ionin door de T2-leerder gebruikt om te bepalen bij welke categorie een lidwoord in de te leren taal moet worden ingedeeld. Zij veronderstelt dat lidwoorden cross-linguïstisch kunnen worden onderscheiden op basis van bepaaldheid of specificiteit¹, die de identificeerbaarheid van de referent aanduiden.² Met betrekking tot deze basisindeling is de parameter bedoeld voor talen met een binair lidwoordonderscheid waarin T2-leerders met behulp van de parameter kunnen beslissen welke setting er moet worden gekozen.

In verband met de Article Choice Parameter verwerpt Ionin (2003) de zogenaamde *Fluctuation Hypothesis* die stelt dat “the state of L2-grammar is UG-constrained. L2-learners’ errors are predicted to be non-random, but to reflect possible UG parameter settings. The FH states that errors in L2-data stem from the learners fluctuating between two or more parameter settings, some of which are not appropriate for the target language” (Ionin et al. 2004,

¹ Bepaaldheid bevat aannames die de spreker heeft over de identificeerbaarheid van de referent voor de hoorder, zie (a) en (b). Specificiteit indiceert daarentegen of de referent identificeerbaar is voor de spreker zelf, zie (c) en (d). Voorbeeld (c) is (contextueel) specifiek en (d) is (contextueel) niet specifiek. (Hengeveld & Mackenzie 2008, 122).

(a) [-bepaald][-specifiek] Er is *een* boek.

(b) [+bepaald][+specifiek] *Het* boek is interessant.

(c) [-bepaald][-specifiek] Ik ga morgen *een* auto kopen. Het maakt me niet uit dat hij te duur is.

(d) [-bepaald][+specifiek] Ik ga morgen *een* auto kopen. Het maakt me niet uit welke kleur hij zal hebben.

² Bijvoorbeeld in het Engels, het Duits en het Nederlands worden lidwoorden op basis van bepaaldheid gebruikt. Het Samoaans en het Turks zijn voorbeelden van talen die lidwoorden op basis van specificiteit indelen (Guella et al. 2008, 58).

20). Ionin beweert dus dat T2-leerders toegang hebben tot parameterinstellingen van de UG en tegelijkertijd fluctueren tussen bepaaldheid en specificiteit zolang ze niet genoeg input hebben om een bewijs te kunnen vinden voor een van de categorieën. De fluctuatie uit zich in het gebruik van beide mogelijke parameterinstellingen totdat de juiste parameters van het T2-lidwoordgebruik worden ingesteld. Volgens Ionin gebeurt dat systematisch afhankelijk van de intensiteit van de T2-input (Ionin 2003 en 2004).

Ionin, Zubizarreta & Maldonado (2008) behandelden het lidwoordgebruik in het Engels van Russische leerders. Zij constateerden dat Russische leerders directe toegang hebben tot de semantische universalia van de UG waardoor zij fluctueren en in het lidwoordgebruik in het Engels worden beïnvloed door specificiteit. Verder werd geconcludeerd dat het T2-lidwoordgebruik van de Russische leerders afhangt van hun taalvaardigheid. Hoe hoger hun taalvaardigheidsniveau, hoe minder fouten ze maken.

2.2 Behavioristische theorieën

De behavioristische benadering gaat ervan uit dat de T2-verwerving nauw verbonden is met T1-taalgewoontes. De te verwerven T2-gewoontes interageren met T1-structuren en worden hierdoor beïnvloed door *transfer*. Transfer kan op de verwerving van T2-taalstructuren zowel een positieve als een negatieve invloed uitoefenen. Negatieve transfer (*interferentie*) uit zich dan in de vorm van een fout in de te leren taal.

Tegenwoordig speelt transfer een steeds belangrijkere rol in de T2-verwerving (Van de Craats 2002; Hiligsmann et al. 2008; Schepens 2015) en blijkt cruciaal te zijn voor volwassen leerders:

Zo bleken de Turkse informanten veel vaker het werkwoord aan het eind van de zin te plaatsen, overeenkomstig de dominante structuur in hun moedertaal. Bedenk wel dat het hier ging om volwassen T2-verwervers, en als één ding duidelijk was geworden, dan was het wel het volgende: transfer komt veel meer voor in het taalgebruik van oudere dan van jongere T2-verwervers. (Appel & Kuiken 2006, 3)

Onder taalwetenschappers die zich met het lidwoordgebruik bezighouden en transfer als uitgangspunt nemen, valt Trenkic (2009). Zij beweert dat problemen die T2-leerders met een T1 zonder lidwoorden ondervinden, worden veroorzaakt door de morfosyntactische functie van lidwoorden. T2-leerders met een T1 die geen lidwoorden kent, gebruiken namelijk andere taalmid-

delen om (on)bepaaldheid of (niet-)specificiteit te onderscheiden. Om die reden zijn zij niet in staat om de T2-lidwoorden als syntactische determinatoren te zien. De focus van de T2-leerders op de betekenis van de lidwoorden zorgt daarom voor verwarring.

Op het lidwoordgebruik van leerders met een T1 zonder lidwoorden heeft Pimingsdorfer (2010) zich toegespitst. Hij richtte zich op het lidwoordgebruik in het Duits van Tsjechische leerders en concludeerde dat de meest voorkomende fouten (ruim 60% van alle fouten) omissiefouten waren wat “hauptsächlich mit unterschiedlichen Vermeidungsstrategien (auch mit versuchter Vermeidung von Kasus- und insb. Genus-Fehlern) sowie mit auf die komplexe Divergenz zwischen L1 und L2 zurückzuführenden Interferenzproblemen (negativer interlingualer Transfer) erklärt werden kann“ (Pimingsdorfer 2010, 147).

Zo schrijft Pimingsdorfer het foutief lidwoordgebruik vooral toe aan interferentie en verschillende vermijdingsstrategieën met betrekking tot het genus en de naamval. Verder worden *overgeneralisatie* en didactische aanpak genoemd als andere mogelijke verklaringen. Overgeneralisatie betekent dat een taalstructuur vaker gebruikt wordt dan T2 eist. In het lidwoordgebruik in het Nederlands kan overmatig gebruik van *de* worden genoemd onder condities waarin *het* gevraagd wordt. De didactische aanpak verwijst naar verschillende types oefeningen of disproportie van de leerstof (Pimingsdorfer 2010).

3. LIDWOORDGEBRUIK

Gezien de eerder genoemde studies naar het lidwoordgebruik van leerders met een T1 zonder lidwoorden en de hiermee verbonden rol van transfer is het van belang om het lidwoordgebruik in zowel het Nederlands als het Tsjechisch in kaart te brengen.

3.1 *Lidwoordgebruik in het Nederlands*

Lidwoorden vallen onder de categorie determinatoren in een nominale constituent (NP) en staan altijd vóór de kern van de nominale constituent. Vanuit het perspectief van de NP-analyse³ wordt de binnenbouw van de nominale constituent gevormd door de kern van de nominale constituent, die

---

³ In het kader van de DP-analyse worden determinatoren daarentegen gezien als een kern van determinatorgroep (Broekhuis & Den Dikken 2012, 675).

door het nomen wordt gepresenteerd en voorafgegaan kan worden door drie types voorbepalingen, namelijk kopbepalingen, determinatoren en adjectieven (Van de Velde 2009, 39).

In het algemeen geven determinatoren de relatie aan tussen de kern van de nominale constituent en de verbale constituent waarbij ze een kwantiteitsaanduidende en determinerende functie vervullen (Haeseryn et al. 1997). Determinatoren worden ook identificerende bepalingen genoemd, kunnen niet predicatief worden gebruikt en niet asyndetisch worden verbonden met andere determinatoren (Van de Velde 2009, 40). Naast lidwoorden behoren ook numeralia en pronomina tot de determinatoren.

		telbaar		niet-telbaar	
		enkelvoud	meervoud	enkelvoud	meervoud
bepaald	zijdig	de	de	de	de
	onzijdig	het	de	het	de
onbepaald	zijdig	een	∅	∅	∅
	onzijdig	een	∅	∅	∅

Figuur 1: Lidwoordsysteem in het Nederlands

Vanuit het perspectief van de vorm worden in het Nederlands vier lidwoorden onderscheiden, namelijk de bepaalde lidwoorden *de* en *het*⁴, die een bepaalde nominale constituent introduceren, het onbepaalde lidwoord *een* en het *nul-lidwoord* ($\emptyset$), die een onbepaalde nominale constituent inleiden. De distributie van de lidwoorden hangt af van het genus, het getal, de telbaarheid en de bepaaldheid van het nomen.⁵ Het lidwoordsysteem van het Nederlands wordt samengevat in figuur 1.

Zoals eerder geschreven, worden de Nederlandse lidwoorden ingedeeld op basis van bepaaldheid. In het Nederlands bestaan naast de bepaalde lidwoorden *de* en *het* geen aparte lidwoorden om specificiteit tot uitdrukking te

⁴ Er komen ook oude naamvalsvormen van bepaalde lidwoorden voor zoals *des*, *der* en *den* die slechts in formeel taalgebruik en vaste uitdrukkingen worden gebruikt.

⁵ Nederlandse lidwoorden kunnen naast de bepaalde en onbepaalde nominale constituenten ook categoriale en generieke nominale constituenten introduceren. In deze bijdrage blijven deze twee soorten echter buiten beschouwing.

brengen.⁶ Samenvattend kunnen we dus zeggen dat er in een [+bepaald] context een definitief lidwoord wordt gebruikt, zie (1), en in een [-bepaald] context een indefinitief lidwoord, zie (2).

- (1) Ken je *de* vrouw die daar staat?
 (2) Ik heb gisteren *een* boek gekocht.

Een ander onderdeel van de complexe categorie lidwoorden is het grammaticaal geslacht. De genusindeling wordt gebaseerd op semantische gronden, op morfologische of fonologische gronden, of op grond van een combinatie van morfologische en semantische gronden (Corbett 1991).

Oorspronkelijk had het Nederlands drie geslachten. Het onderscheid tussen mannelijke en vrouwelijke woorden is echter vervaagd en het moderne Standaardnederlands kent alleen *zijdig* (*de*-woorden) en *onzijdig* geslacht (*het*-woorden). In het meervoud wordt er zelfs helemaal geen onderscheid gemaakt. Alleen *de* wordt gebruikt. Er is dus sprake van een tweegeneratiesysteem. *De*-woorden worden nog verder ingedeeld in mannelijke en vrouwelijke woorden (Haeseryn et al. 1997).

3.2 Lidwoordgebruik in het Tsjechisch

De Tsjechische taal onderscheidt, even als de meeste Slavische talen, geen lidwoorden (Corbett & Comrie 2002).⁷ Het Tsjechisch is een sterk flecterende taal. Aangezien de zinsdelen goed identificeerbaar zijn door hun flexionele eigenschappen, is de woordvolgorde in het Tsjechisch heel vrij (Hlavsa 1972; Daneš et al. 1987; Grepl et al. 1995).

Dankzij de vrijere woordvolgorde kan de (on)bepaaldheid worden uitgedrukt op basis van het *thema-rhema-principe* (Daneš et al. 1987, 387) dat in de Nederlandse grammatica kan worden vergeleken met het *links-rechts-principe* (Haeseryn et al. 1997). Dit principe geeft aan dat de informatieve waarde van de delen van de zin stijgt van links naar rechts. Het thema is

⁶ Dat betekent echter niet dat specificiteit geen rol speelt in het Nederlandse lidwoordsysteem. Bijvoorbeeld in (2) zijn de condities [-bepaald], maar [+specifiek]. Het lidwoord *een* in *een boek* is vanuit een semantisch oogpunt niet specifiek. Op grond van de (pragmatische) interpretatie van de context rolt er echter een specifieke interpretatie uit, terwijl *het boek* los van elke context wel specifiek is.

⁷ Tot de Slavische talen die wel lidwoorden gebruiken, behoren zoals reeds opgemerkt het Bulgaars en het Macedonisch waarin bepaalde lidwoorden worden gepostponeerd als suffix bij het eerste woord van de nominale constituent. Naast deze twee Slavische talen is de tendens om bepaaldheid op deze manier te markeren ook zichtbaar in sommige Noord-Russische dialecten (Weiss 2010).

meestal bepaald en het rhema, waarin informatie met betrekking tot het gegeven thema wordt geïntroduceerd, onbepaald.

Om nadruk te leggen op de identificeerbaarheid van de referent kan de spreker demonstratieve of indefiniete pronomina gebruiken. Meestal worden de demonstratieve pronomina *ten* en *tento* voor de markering van bepaaldheid, zie (3), en het indefiniete pronomina *nějaký* en het numerale *jeden* van onbepaaldheid gebruikt, zie (4).⁸

- (3) Viděla jsi *to* auto?   Heb je *de* auto gezien?
 (4) Čekali tam *nějací* pacienti.   Er stonden $\emptyset$ patiënten te wachten.

Hoewel lidwoorden in de Tsjechische syntaxis grammaticaal niet verankerd zijn, bestaat er een tendens tot grammaticalisering van dit verschijnsel (Mathesius 1926; Dobiáš 2006). Dobiáš (2006) beschrijft in de spreektaal een overmatig gebruik van het demonstratieve pronomina *ten*, het indefiniete pronomina *nějaký* en het numerale *jeden* die er de functie van bepaalde en onbepaalde lidwoorden vervullen. Deze taalmiddelen zijn in dergelijke functies onbeklemtoond en worden zowel als referentie, als denotatie gebruikt. Dobiáš (2006, 63) benadrukt echter dat dit fenomeen uitsluitend in de spreektaal merkbaar is.

In Slavische talen is de indeling naar geslacht afhankelijk gebaseerd op een morfologische basis, waardoor de genusindeling vrij transparant is. Het Tsjechisch kent drie geslachten: mannelijk, vrouwelijk en onzijdig. Mannelijke substantieven eindigen in de meeste gevallen op een consonant. Vrouwelijke substantieven worden in de meeste paradigma's afgesloten door *-a* en onzijdige substantieven eindigen meestal op *-o* of *-e*.

4. LIDWOORDGEBRUIK IN HET NEDERLANDS VAN TSJECHISCHE LEERDERS: EEN FOUTENANALYSE

4.1 *Hypothese*

Op basis van het eerder beschreven theoretisch kader kunnen we concluderen dat T1 een aanzienlijke invloed uitoefent op de verwerving van het lidwoord. In

⁸ De aangestipte taalmiddelen om (on)bepaaldheid aan te geven ondergaan in het Tsjechisch flexie. De vorm van de pronomina en de telwoorden is afhankelijk van het genus en het getal van de kern van de nominale constituent, bijvoorbeeld *ten muž* (de man), *ta žena* (de vrouw), *to dítě* (het kind), *ti lidé* (de mensen).

deze bijdrage gaan we daarom uit van de reeds vermelde interferentietheorie. Aangezien we het lidwoordgebruik in het Nederlands van Tsjechische leerders onderzoeken, hebben we te maken met het lidwoordsysteem van een Germaanse taal die in contact komt met een Slavische taal zonder lidwoorden.

Verondersteld wordt dat de grootste moeilijkheden in verband met de verwerving van het lidwoordgebruik in het Nederlands worden veroorzaakt door negatieve transfer van de T1 van de leerder. Hoe meer het lidwoordsysteem van T1 afwijkt van T2, hoe moeilijker het is om het lidwoordgebruik volledig onder de knie te krijgen (cf. Trenkic 2009; Pimingsdorfer 2010). Op basis van een contrastieve analyse van de lidwoordsystemen van het Nederlands en het Tsjechisch kunnen we dus stellen dat het gebruik van definiete en indefiniete lidwoorden voor Tsjechische leerders zeer problematisch zal zijn, omdat hun T1 geen lidwoorden kent en (on)bepaaldheid niet door lidwoorden gemarkeerd wordt.

Verder wordt verwacht dat Tsjechische leerders Nederlands fouten maken in de [-bepaald] [+specifiek] context waarin zij tussen bepaaldheid en specificiteit fluctueren. Het foutieve lidwoordgebruik kan worden veroorzaakt door de invloed van specificiteit hetgeen ook het gebruik van een bepaald lidwoord beïnvloedt (Ionin et al. 2004 en 2008).⁹

Tot slot formuleren we het vermoeden dat tot de struikelblokken ook het genusonderscheid behoort, aangezien de indeling naar geslacht in het Nederlands niet zo transparant is als in het Tsjechisch. We nemen aan dat het lidwoordgebruik wordt overgegeneraliseerd ten gunste van *de* gezien het feit dat *de*-woorden veel vaker voorkomen dan *het*-woorden, respectievelijk 75% en 25% (Haeseryn et al. 1997, 149).

4.2 Foutenanalyse

Om het lidwoordgebruik van Tsjechische leerders Nederlands onder de loep te nemen is er een foutenanalyse (cf. Corder 1974) uitgevoerd op basis van een corpus van schriftelijke taaluitingen van eerstejaars studenten Nederlands.

---

⁹ Ionin et al. (2004, 2008) onderscheiden vier verschillende combinaties van de categorieën bepaaldheid en specificiteit, namelijk [+bepaald][+specifiek], [+bepaald][-specifiek], [-bepaald][+specifiek] en [-bepaald][-specifiek]. De fluctuatie vindt plaats tussen bepaaldheid en specificiteit. Aantonen dat bepaaldheid ook niet specifiek kan zijn (los van de context) lijkt zeer lastig. In deze bijdrage wordt de conditie [+bepaald][-specifiek] daarom buiten beschouwing gelaten. We gaan ervan uit dat het bepaalde lidwoord altijd verwijst naar een specifieke entiteit of categorie (cf. Broekhuis & Den Dikken 2012, 688–690).

De taaluitingen waren afkomstig van in totaal 20 volwassen proefpersonen.¹⁰ De moedertaalachtergrond van de proefpersonen was het Tsjechisch en het Engels (100%) en het Duits (60%) als andere vreemde talen naast het Nederlands.¹¹ Aangezien de genoemde talen onder de Germaanse talen vallen en dus ook lidwoorden kennen, zouden we kunnen veronderstellen dat de eerdere verwerving van de vreemde talen de verwerving van het lidwoordgebruik in het Nederlands bevordert (cf. Pimingsdorfer 2010). De proefpersonen hadden in totaal 40 tot 60 uur Nederlands gevolgd.

In het kader van de voorbereidingslessen op het *Certificaat Nederlands als Vreemde Taal* (CNaVT) werd aan de leerders een schrijfoopdracht voorgelegd die eruit bestond een coherente tekst te schrijven in de vorm van een informele brief. In de verzamelde taaluitingen hebben we in totaal 343 NP's gevonden, waarvan 73,8% wordt begeleid door een lidwoord of een lege determinator. Na de nominale constituenten met een lidwoord incl. Ø geanalyseerd te hebben, konden we het aantal fouten vaststellen, namelijk 32,4%, zie figuur 2.

	NP's	NP's met lidwoorden incl. Ø	fouten
aantal	343	253	82
%	100%	73,8%	32,4%

Figuur 2: Aantal NP's en fouten

Het valt op dat ruim een derde van de gevallen waarin een lidwoord gebruikt werd, foutief was. Dit vrij hoge percentage van fouten kan worden toegeschreven aan het lage beheersingsniveau van de studenten Nederlands (cf. Ionin et al. 2008).¹²

De vastgestelde fouten kunnen worden ingedeeld in omissiefouten (70,7%), fouten in verband met (on)bepaaldheid en (niet-)specificiteit (10,9%), fouten gebaseerd op genusonderscheid (9,8%) en andere fouten (8,6%), zie figuur 3.

¹⁰ De proefpersonen bestonden voor 80% uit vrouwen en voor 20% uit mannen. Aangezien dit onderzoek op een beperkt corpus is gebaseerd, kunnen de resultaten niet als statistisch significant worden beschouwd.

¹¹ Verder werden als andere vreemde talen ook het Frans, het Spaans en het Russisch genoemd.

¹² De meeste leerders hebben nog niet het A2-niveau bereikt van het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader.

	omissiefouten	bepaaldheid en specificiteit	genusonderscheid	andere fouten	totaal
aantal	58	9	8	7	82
%	70,7%	10,9%	9,8%	8,6%	100%

Figuur 3: Verdeling van fouten

Omissiefouten kunnen worden beschouwd als een belangrijke categorie in het lidwoordgebruik door Tsjechische leerders van het Nederlands. De meerderheid van de gemaakte fouten (70,7%) werd veroorzaakt door weglating van het lidwoord. Aan de hand van de eerder beschreven theoretische basis kan deze tendens worden uitgelegd met behulp van interferentie (Pimingsdorfer 2010). We moeten verder beseffen dat de proefpersonen het Nederlands op beginnersniveau beheersen. Op grond hiervan kan worden verwacht dat het aantal fouten daalt, naarmate het taalbeheersingsniveau stijgt (cf. Ionin et al. 2008).

Opvallend is dat de meeste omissiefouten (79,3%) werden gemaakt in de [-bepaald] context, zie (5)-(6) en figuur 4.

- (5) Het is [*een*] goed idee.
 (6) Ik wil bij je logeren, je heeft [*een*] grote huis.

	[+bepaald] context	[-bepaald] context	totaal
aantal	12	46	58
%	20,7%	79,3%	100%

Figuur 4: Context van omissiefouten

De problemen met de onbepaalde context komen ook tot uiting in de fouten die gepaard gaan met de categorieën bepaaldheid en specificiteit (10,9%). Ook in dit type fouten werd de meerderheid van de fouten gemaakt in de [-bepaald] context (88,9%), zie figuur 5.

	[+bepaald] context	[-bepaald] context	totaal
aantal	1	8	9
%	11,1%	88,9%	100%

Figuur 5: Fouten i.v.m. bepaaldheid en specificiteit

Dit zou kunnen worden verklaard door de invloed van specificiteit (Ionin 2008). Een uitvoerigere analyse heeft echter laten zien dat 75% van de fouten in de [-bepaald] [-specifiek] context werden gemaakt, zie (7), terwijl maar 25% in de [-bepaald] [+specifiek] context voorkomt, zie (8).

- (7) Maar *de* [*het*] beste cadeau is *de* [*een*] nieuwe tafel.
 (8) Ik werk in *de* [*een*] winkel met cadeautjes.

Het laatste type fouten hangt samen met genus (9,8%):

- (9) Het is *de* [*het*] beste cadeau.
 (10) *De* [*het*] kofffiezetapparaat is heel praktisch ding.

Uit de analyse blijkt dat het lidwoord *de* overmatig werd gebruikt, in plaats van *het*. Het valt op dat het omgekeerde niet voorkwam, zie figuur 6. Aan de ene kant kan dit worden verklaard door overgeneralisatie, aan de andere kant moeten we rekening houden met het feit dat het onderzochte corpus relatief klein was en daardoor de representatieve waarde ervan beperkt is.

	de i.p.v. het	het i.p.v. de	totaal fouten genus
aantal	8	0	8
%	100%	0%	9,8%

Figuur 6: Fouten i.v.m. genusonderscheid

Andere fouten werden voornamelijk gemaakt in verband met ontelbaarheid (85% van de overige fouten). Dit zou echter te wijten kunnen zijn aan de aard van de voorgelegde taak¹³ en het hiermee verbonden overmatig gebruik van het woord *nieuws*:

- (11) Het is *een* [Ø] leuk nieuws.

5. SAMENVATTING EN CONCLUSIE

Teneinde het lidwoordgebruik door Tsjechische leerders van het Nederlands te kunnen onderzoeken, wordt in deze bijdrage eerst een kort overzicht gepresenteerd van recent onderzoek naar T2-verwerving van lidwoorden. De

¹³ De proefpersonen moesten reageren op een uitnodiging voor een huwelijksfeest.

mentalistische en behavioristische theorieën die in het onderzoek naar T2-verwerving vaak worden gehanteerd, kunnen ook worden toegepast op dit soort onderzoek. Zo hebben we de mentalistische *Fluctuation Hypothesis* van Ionin (2003) beschreven die op de toegang tot de UG berust met betrekking tot semantische universalia van lidwoorden. Aan de andere kant kunnen de studies van Trenkic (2009) en Pimingsdorfer (2010) worden genoemd die problematisch lidwoordgebruik in de T2-verwerving bekijken vanuit behavioristisch oogpunt en uitleggen op basis van transfer.

In de tweede plaats wordt er gekeken naar de lidwoordsystemen in het Nederlands en Tsjechisch. Terwijl het Nederlands lidwoorden onderscheidt, kent het Tsjechisch geen lidwoorden. De categorieën bepaaldheid en specificiteit worden op verschillende manieren uitgedrukt. In het Nederlands worden lidwoorden gebruikt op basis van bepaaldheid, terwijl in het Tsjechisch het thema-rhema-principe van belang is. Ook de indeling naar geslacht loopt in beide talen sterk uiteen. Terwijl het Tsjechisch wat de genusindeling betreft, vrij transparant is, kan de verwerving van het grammaticaal geslacht in het Nederlands een groot struikelblok betekenen (Cornips & Hulk 2008).

Ten slotte wordt er een kleine foutenanalyse uitgevoerd op grond van schriftelijke uitingen van eerstejaars studenten Nederlands. Op basis van het theoretische deel hebben we de hypothese geformuleerd dat de meeste fouten worden gemaakt door weglating van lidwoorden. Deze hypothese wordt bevestigd. De omissiefouten maken 70,7% uit van alle vastgestelde fouten. Opvallend is dat deze fouten voornamelijk voorkomen in de [-bepaald] context. Dit fenomeen kan worden verklaard door interferentie, aangezien de lidwoordsystemen in het Nederlands en het Tsjechisch sterk van elkaar verschillen. Verder hebben we naar de problematische verhouding gekeken tussen bepaaldheid en specificiteit. De hypothese dat Tsjechische leerders door specificiteit worden beïnvloed, wordt echter niet bevestigd, aangezien de meeste fouten worden gemaakt in de [-bepaald][-specifiek] context. Tot andere vaak voorkomende fouten behoort het overmatige gebruik van het lidwoord *de* waarvoor overgeneralisatie een verklaring kan zijn.

Samenvattend kan worden gezegd dat het lidwoordgebruik in het Nederlands van volwassen Tsjechische leerders in de beginfase van de verwerving inderdaad op z'n Tsjechisch verloopt. Dat betekent dat het lidwoordgebruik grotendeels wordt bemoeilijkt door typische fouten van leerders met een T1 zonder lidwoorden (cf. Pimingsdorfer 2010). In verder onderzoek kan aandacht worden besteed aan de distributie van lidwoorden in de [-bepaald] context.

REFERENTIES

- Appel, René & Folkert Kuiken. 2006. 'Nederlands als tweede taal. Geschiedenis van een jong vakgebied.' In José Coenen & M. Hoefnagel (eds.), *Symposium NT2 revisited. 25 jaar Nederlands als tweede taal: de stand van zaken*. Amsterdam: WAP.
- Broekhuis, Hans & Marcel den Dikken. 2012. *Syntax of Dutch. Nouns and Nouns Phrases Volume 2*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Corbett, Greville G. 1991. *Gender*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Corbett, Greville G. & Bernard Comrie. 2002. *The Slavonic Languages*. London: Routledge.
- Corder, Steohen Pit. 1974. 'Error Analysis'. In John P.B. Allen & Stephen Pit Corder, *Techniques in Applied Linguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- Cornips, Leonie M.E.A. & Aafke C.J. Hulk. 2008. 'Factors of success and failure in the acquisition of grammatical gender in Dutch'. *Second Language Research* 24, 3: 267–296.
- Blom, Elma, Daniela Polišínská & Fred Weerman. 2008. 'Articles, adjectives and age of onset: The acquisition of Dutch grammatical gender'. *Second Language Research* 24, 3: 297–331.
- Craats, Ineke van de. 2002. 'Wat was er in den beginne? Over de rol van de eerste taal bij de verwerving van een tweede taal.' *Levende Talen Tijdschrift* 3, 1, 22–29.
- Daneš, František, Zdeněk Hlavsa & Miroslav Grepl. 1987. *Mluvnice češtiny*. Praha: Academia. 3 delen.
- Dobiáš, Daniel. 2006. *Posuny ve vyjadřování kategorie určenosti v současné spisovné a nespisovné češtině*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. *Masterscriptie*.
- Ellis, Rod. 2008. *The Study of Second Language Acquisition*. New York: Oxford University Press.
- Grepl, Miroslav, Petr Karlík & Marek Nekula et al. 1995. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Guella, Hakima, Viviane Déprez & Petra Sleeman. 2008. *Article choice parameters in L2*. Proceedings of the 9th Generative Approaches to Second Language Acquisition Conference (GASLA 2007), 57–69.
- Haeseryn, Walter, Kirsten Romijn, Guido Geerts, Jaap de Rooij & Maarten C. van den Toorn. 1997. *Algemene Nederlandse spraakkunst*. Groningen: Martinus Nijhoff & Deurne: Wolters Plantyn. 2 delen.
- Hengeveld, Kees & J. Lachlan Mackenzie. 2008. *Functional Discourse Grammar. A typologically-based theory of language structure*. Oxford University Press, Oxford.
- Hilgsmann, Philippe, Mélanie Baelen, Anne Lore Leloup & Laurant Rasier. 2008. 'Praktijkgerelateerd contrastief onderzoek naar vreemde-taalverwerving.' *Toegepaste Taalwetenschap in Artikelen* 80: 19–28.
- Hlavsa, Zdeněk. 1972. 'K protikladu určenosti v češtině'. *Slovo a slovesnost* 33, 3: 199–203.
- Ionin, Tania. 2003. *Article semantics in L2 acquisition*. MIT, Dissertation. Distributed by MIT working papers in linguistics.
- Ionin, Tania, Heejeong Ko & Kenneth Wexler. 2004. 'Article semantics in L2 acquisition: The role of specificity.' *Language Acquisition* 1, 2: 3–69.
- Ionin, Tania, Maria Luisa Zubizarreta & Salvador Bautista Maldonado. 2008. 'Sources of linguistic knowledge in the L2 acquisition of English articles.' *Lingua* 118: 554–576.
- Ionin, Tania, Maria Luisa Zubizarreta & Vadim Philippov. 2009. 'Acquisition of article semantics by child and adult L2-English learners'. *Bilingualism: Language and Cognition* 12, 3: 337–361.
- Kluková, Markéta. 2015. 'Lidwoordgebruik in het Nederlands van Slavischtalige studenten met (het) oog op bepaaldheid en specificiteit.' In Bas Hamers (ed.), *Pedagogiek van het Nederlands als Vreemde Taal. Centraal Europese studenten en het Nederlands*, 65–82. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

- Mathesius, Vilém. 1926. 'Přívlastkové ten, ta, to v hovorové češtině.' *Naše řeč* 10, 2: 39–41.
- Pimingsdorfer, Thomas. 2010. *Untersuchungen zur Didaktik des Gebrauchs von definitem, indefinitem sowie Null-Artikel im Deutschen für Lernende und Lehrende mit artikellosen Erstsprachen*. Wien: Universität Wien. Dissertatieonderzoek.
- Polišenská, Daniela. 2010. *Dutch children 19s acquisition of verbal and adjectival inflection*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam. Dissertatieonderzoek.
- Rozendaal, Margot & Anne E. Baker. 2006. "'Oeh, dat is een koekje": de verwerving van de referentiëlefuncties van lidwoorden en pronomina.' *Toegepaste taalwetenschap in artikelen* 75, 1: 29–39.
- Rozendaal, Margot & Anne E. Baker. 2008. 'A cross-linguistic investigation of the acquisition the pragmatics of indefinite and definite reference in two-year-olds.' *Journal of Child Language* 35, 773–807.
- Schepens, Job J. 2015. *Bridging Linguistic Gaps: The Effects of Linguistic Distance on the Adult Learnability of Dutch as an Additional Language*. Utrecht: LOT.
- Sleeman, Petra. 2004. 'The acquisition of definiteness distinctions by L2 learners of French.' In Leonie Cornips & Jenny Doetjes (eds.). *Linguistics in the Netherlands*, 158–168. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Trenkic, Danijela. 2009. 'Accounting for patterns of article omissions and substitutions in second language production.' In Maria del Pilar García Mayo & Roger D. Hawkins (eds.). *Second language acquisition of articles: empirical findings and theoretical implications*, 115–143. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins.
- Ungermannová, Eva. 2015. *De verwerving van het lidwoord door Tsjechische leeders van het Nederlands als vreemde taal*. Praha: Univerzita Karlova. Masterscriptie.
- Van de Velde, Freek. 2009. *De nominale constituent. Structuur en geschiedenis*. Leuven: Universitaire Pers.
- Weiss, Daniel. 2010. 'Osteuropa als eurolinguistisches Areal.' In Uwe Hinrichs (ed.), *Handbuch der Eurolinguistik*. Wiesbaden: Harrassowitz, pp. 435–457.
- Wethlij, Alex. 1999. 'Het lidwoord: een onderschatte categorie in het onderwijs van het Nederlands aan anderstaligen.' In Siegfried Theissen & Philippe Hiligsmann (eds.) *Morfologiedagen 1997: handelingen van het colloquium aan de Universiteit de Liège op 23 en 24 september 1997*, 71–86. Liège: Université de Liège.

RODZAJNIKI PO CZESKU.

PROBLEMATYCZNE UŻYCIE RODZAJNIKA U DOROSŁYCH CZECHÓW
UCZĄCYCH SIĘ JĘZYKA NIDERLANDZKIEGO

Streszczenie

Artykuł analizuje użycie niderlandzkich rodzajników przez dorosłych Czechów w procesie nauki języka niderlandzkiego. Z uwagi na to, że język niderlandzki posiada kategorię rodzajnika, a język czeski, jak większość języków słowiańskich — z wyjątkiem bułgarskiego i macedońskiego — nie, opanowanie tego zjawiska gramatycznego może być bardzo problematyczne. Celem niniejszego opracowania jest określenie głównych problemów związanych z przyswojeniem wiedzy w zakresie niderlandzkich rodzajników przez czeskich uczniów. Na wstępie autorka artykułu odnosi się krótko do ostatnich badań nad rodzajnikami w zakresie akwizycji drugiego języka opartych na dychotomii mentalnej i behawioralnej. Następnie opisuje użycie rodzajnika w języku niderlandzkim i wyrażanie podobieństw w języku czeskim. W dalszej kolejności omówione zostały niektóre cechy rodzajni-

ków, takie jak kategoria określoności, swoistości i rodzaju gramatycznego. Na koniec przeprowadzona została analiza błędów w celu określenia największych problemów związanych z użyciem rodzajnika w procesie nauki języka niderlandzkiego przez dorosłych Czechów.

Przełożyły mgr Kamila Tomaka i mgr Agnieszka Flor-Górecka

Słowa kluczowe: rodzajnik; kategoria określoności; specyfika; rodzaj gramatyczny; niderlandzki; czeski; transfer; analiza błędów.

ARTICLES IN CZECH:
PROBLEMATIC USE OF ARTICLES IN DUTCH
BY ADULT CZECH LEARNERS

S u m m a r y

This paper examines article use in Dutch by adult Czech learners. Since Dutch does have the category of articles and Czech, as the majority of Slavic languages with the exception of Bulgarian and Macedonian, does not, the acquisition of this grammatical phenomenon can be very problematic. The aim of this paper is to define the main issues involved in the article acquisition in Dutch by Czech learners. Firstly, the paper briefly refers to recent research on second language acquisition of articles based on the mentalistic and behavioristic dichotomy. Further, the article use in Dutch and the way to express similar issues in Czech are described. Some characteristics of articles, such as definiteness, specificity and grammatical gender, are discussed. Finally, an error analysis is carried out in order to determine the biggest stumbling blocks of the article use in Dutch by adult Czech learners.

Key words: article; definiteness; specificity; grammatical gender; Dutch; Czech; transfer; error analysis.